

Κριτικός Γραμματισμός



Εργαστήρι για το Γλωσσικό Μάθημα

Γενικός Συντονιστής: Δρ. Σωφρόνης Χατζησαββίδης

Συντονιστής/ρια ομάδας 1^{ου} εργαστηρίου: Ευρυδίκη Παπαγεωργίου
(Σύμβουλος Γλώσσας)

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2012

Πρόγραμμα Εργαστηρίου

11:30 – 13:00

Περιεχόμενα	Διάρκεια
Εισαγωγή	5'
Εργασία στις ομάδες	45'
Ανακοίνωση αποτελεσμάτων	15'
Ανατροφοδότηση	15'
Σχεδιασμός θεματικής ενότητας με βάση τον κριτικό γραμματισμό	10'

Τι είναι ο κριτικός γραμματισμός (I)

- **Κριτικός γραμματισμός** είναι ένα πρόγραμμα με το οποίο οργανώνουμε και διδάσκουμε γλώσσα με στόχο να συνδέσουμε το **πώς μέσα από τη γλώσσα μεταδίδουμε ή αμφισβητούμε νοήματα** που κυριαρχούν στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Ο κριτικός γραμματισμός προτείνει τρόπους επεξεργασίας αυθεντικών κειμένων, δίνοντας έμφαση στο **πώς τα κείμενα λειτουργούν σε σχέση με την κοινωνική πραγματικότητα** – τι ιδεολογικές θέσεις μεταδίδουν, τι υπονοούν κ.λπ.

Τι είναι ο κριτικός γραμματισμός (IV)

Κριτικός γραμματισμός σημαίνει να κοιτάμε κάτω από την επιφάνεια των κειμένων και να θέτουμε ερωτήσεις του τύπου:

- ✓ Γιατί συμβαίνει αυτό;
- ✓ Ποιος είναι ο σκοπός του;
- ✓ Ποιου τα συμφέροντα υπηρετεί;
- ✓ Ποιου τα συμφέροντα υπονομεύει;
- ✓ Πώς λειτουργεί;
- ✓ Θα μπορούσε να γίνει και με άλλο τρόπο;

(Bayhnam, 2002)

Οι τέσσερις τομείς της γλωσσικής διδασκαλίας

- Κατανόηση προφορικού λόγου
- Παραγωγή προφορικού λόγου
- Κατανόηση γραπτού λόγου
- Παραγωγή γραπτού λόγου

★ Το σημερινό εργαστήριο θα επικεντρωθεί στον τρίτο τομέα της γλωσσικής διδασκαλίας: κατανόηση γραπτού λόγου.

Επίπεδα προσέγγισης κειμένου

Τα κείμενα εξετάζονται / προσεγγίζονται σε τέσσερα επίπεδα:

1. ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

(εντοπισμός συγκείμενου, πεδίου, τόνου, τρόπου, αποδέκτη, σκοπού)

2. ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

(λεξιλογικές και γραμματικές επιλογές, μηχανισμοί συνοχής και συνεκτικότητας κ.λπ.)

3. ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

(οι κειμενικές επιλογές ως μηχανισμοί δόμησης κοινωνικοπολιτισμικών ταυτοτήτων και σχέσεων εξουσίας)

4. ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

(αποτίμηση της αποτελεσματικότητας του κειμένου αλλά και των κειμενικών πρακτικών των παιδιών στο πλαίσιο του σχολικού εγγραμματισμού)

ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

- Πεδίο  Τι συμβαίνει; (το θέμα)

- Τόνος  Ποιοι παίρνουν μέρος
και ποια η σχέση τους;
(σχέση κειμένου-αναγνώστη)

- Τρόπος  Πώς; (π.χ. γραπτό ή προφορικό κείμενο,
η γραμματική του κειμένου)

ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

- Οι μαθητές της Δ' τάξης άκουσαν ότι ένας μαθητής της Στ' τάξης ενεπλάκει σε ατύχημα με ένα αυτοκίνητο ενώ οδηγούσε ποδήλατο. Ο λόγος ήταν ότι ο μαθητής οδηγούσε στη δεξιά πλευρά του δρόμου χωρίς να κρατά με τα χέρια του το τιμόνι. Πέρα από αυτό, δε φορούσε προστατευτικά στο κεφάλι και τα πόδια. Ευτυχώς ο οδηγός του αυτοκινήτου αντέδρασε ψύχραιμα, ελάττωσε ταχύτητα και προσπάθησε να αποφύγει τον ποδηλάτη. Ο ποδηλάτης συγκρούστηκε ελαφρά με το αυτοκίνητο και έπαθε μικρές εκδορές στο σώμα.
- Λόγω του ότι οι μαθητές της Δ' τάξης οδηγούν ποδήλατα στο δρόμο κατά τις απογευματινές ώρες, δημιουργήθηκε η ανάγκη να διερευνήσουν το θέμα της ασφάλειας στο δρόμο για τους ποδηλάτες. Για το λόγο αυτό άνοιξαν στην τάξη μια τράπεζα υλικού και συνέλεξαν διάφορα κείμενα (γραπτά κείμενα – άρθρα, αφίσες, τρίπτυχα-, προφορικά κείμενα, βιντεάκια).

Εργασία στις ομάδες

- ❑ Διαβάστε προσεκτικά τις οδηγίες
- ❑ Ενταχθείτε σε μια ομάδα
- ❑ Καταγράψτε τις απόψεις σας ομαδικά (αφιερώστε περίπου 20' για κάθε κείμενο και 10' για τη σύγκρισή τους)
- ❑ Ανακοινώστε τις απόψεις σας στην ολομέλεια
- ❑ Να θυμάστε ότι δεν ψάχνουμε για τις «σωστές» απαντήσεις, αλλά ψάχνουμε τους προβληματισμούς σας.

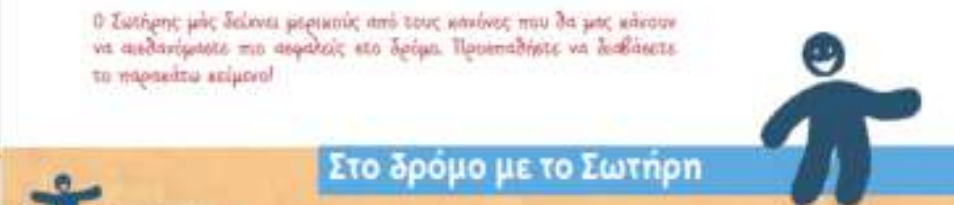


Ανατροφοδότηση

Συνοπτικός πίνακας

Κείμενο «Στο δρόμο με το Σωτήρη» (Γλώσσα Δ' Δημοτικού, Πετώντας με τις λέξεις, Α' τεύχος, Ενότητα 5, σελ. 79)	Κείμενο: «Ποδηλάτες» («Ευάλωτοι χρήστες του δρόμου», τρίπτυχο ενημερωτικό φυλλάδιο Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων)
<u>A. Επίπεδο 1: Κείμενο και πλαίσιο επικοινωνίας</u> ☐ Αυθεντικό ενημερωτικό κείμενο ☐ Πεδίο (το θέμα): ενημέρωση (ως πεζοί, ως οδηγοί ποδηλάτου, ως επιβάτες) ☐ Τόνος (σχέση κειμένου – αναγνώστη): ισότιμη σχέση (προσωπική συμμετοχή του συγγραφέα -α' πρόσωπο πληθυντικού) ☐ Τρόπος (πώς): πολυτροπικό κείμενο (γραπτές οδηγίες, σύντομες προτάσεις, σήματα τροχαίας, εικονόλεξα)	<u>A. Επίπεδο 1: Κείμενο και πλαίσιο επικοινωνίας</u> ☐ Αυθεντικό κείμενο της Αστυνομίας της Κύπρου ☐ Πεδίο (το θέμα): ενημέρωση (ως οδηγοί ποδηλάτου) ☐ Τόνος (σχέση κειμένου – αναγνώστη): σχέση εξουσίας (αστυνομία: νόμος, εξουσία, έλεγχος, προτροπή) ☐ Τρόπος (πώς): πολυτροπικό κείμενο (γραπτές οδηγίες, λίστα, σήμα, φωτογραφία)
<u>B. Επίπεδο 2: Το κείμενο ως γλωσσική και νοηματική δομή</u> ☐ Φιλικό ύφος (οδηγίες σε α' πληθυντικό πρόσωπο, τροπικότητα των εγκλίσεων) ☐ Λεξιλόγιο: απλό, κατανοητό, εξειδικευμένο (εμπλουτισμός λεξιλογίου) ☐ Εικονόλεξα: συμπληρώνουν το νόημα του κειμένου (συμβολισμοί) ☐ Γραμματική: α' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού (οικειότητα) ☐ Συνοχή: γλωσσικά μέσα για τη σύνδεση των προτάσεων (επιρρήματα, ρήματα, άρθρα με τη συνοδεία ουσιαστικών) ☐ Συνεκτικότητα: νοηματική συνάφεια (συμμετοχή του συγγραφέα - οδηγίες προς πεζούς, προς επιβάτες αυτοκινήτων, προς ποδηλάτες, υπακοή στους τροχονόμους και στα σήματα) ☐ Οργάνωση πληροφοριών: σύνοψη σε μια «παράγραφο» (εισαγωγή – κύριο μέρος - επίλογος)	<u>B. Επίπεδο 2: Το κείμενο ως γλωσσική και νοηματική δομή</u> ☐ Επίσημο ύφος (οδηγίες σε β' πληθυντικό πρόσωπο, τροπικότητα των εγκλίσεων) ☐ Λεξιλόγιο: απλό, κατανοητό, εξειδικευμένο (εμπλουτισμός λεξιλογίου) ☐ Σήμα ποδηλάτη: συμπληρώνει το νόημα του κειμένου (συμβολισμός/δημιουργία κοινής γλώσσας) ☐ Φωτογραφία με ποδηλάτες: υπόδειγμα (εξοπλισμός, ορθή συμπεριφορά ποδηλάτη) ☐ Γραμματική: β' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού (αποστασιοποίηση από τον αναγνώστη) ☐ Συνοχή: γλωσσικά μέσα για τη σύνδεση των προτάσεων (ρήματα, μόριο μη(ν), επίρρημα (όταν), ουσιαστικό (προσοχή), άρθρο με τη συνοδεία ουσιαστικού (το ποδήλατο) ☐ Συνεκτικότητα: νοηματική συνάφεια (το σήμα, τίτλος, λίστα με οδηγίες, φωτογραφία) ☐ Οργάνωση πληροφοριών: το σήμα και ο τίτλος λειτουργούν ως εισαγωγή στο θέμα, η λίστα με τις οδηγίες αποτελεί το κυρίως θέμα και η φωτογραφία λειτουργεί ως επίλογος αφού δίνει τα κύρια σημεία που πρέπει να προσέχουν οι ποδηλάτες.

<u>Γ. Επίπεδο 3: Το κείμενο ως κοινωνική πράξη</u> ▣ Προθετικότητα συγγραφέα: Ενημέρωση για τη διακίνηση στο δρόμο (πεζοί, οδηγοί ποδηλάτου, επιβάτες σε αυτοκίνητο) ▣ Ύφος: οικείο, φιλικό ▣ Ιδεολογικά μηνύματα: η ασφάλεια στο δρόμο είναι σημαντική για όλους, ειδικά για τα παιδιά ▣ Σχέσεις εξουσίας: ισότιμη σχέση κειμένου - αναγνώστη	<u>Γ. Επίπεδο 3: Το κείμενο ως κοινωνική πράξη</u> ▣ Προθετικότητα συγγραφέα: Ενημέρωση για τη διακίνηση στο δρόμο ως ποδηλάτες ▣ Ύφος: επίσημο ▣ Ιδεολογικά μηνύματα: η ασφάλεια στο δρόμο είναι σημαντική για όλους (πολλοί αποδέκτες) ▣ Σχέσεις εξουσίας: άνιση σχέση, το κείμενο έχει μεγαλύτερη εξουσία από τον αναγνώστη
<u>Δ. Επίπεδο 4: Το κείμενο ως αντικείμενο αξιολόγησης</u> ▣ Αποτελεσματικό για την περίπτωση επικοινωνίας ▣ Κοινωνικοπολιτισμική λειτουργία του κειμένου: ενημερώνει τους ανήλικους χρήστες του δρόμου για να είναι πιο ασφαλής κατά τις μετακινήσεις τους ▣ Ιδιωτική – επίσημη φωνή που όμως δεν «ακούγεται» ως ηγεμονική	<u>Δ. Επίπεδο 4: Το κείμενο ως αντικείμενο αξιολόγησης</u> ▣ Αποτελεσματικό για την περίπτωση επικοινωνίας ▣ Κοινωνικοπολιτισμική λειτουργία του κειμένου: ενημερώνει τους ποδηλάτες για να είναι πιο ασφαλής κατά τις μετακινήσεις τους ▣ Δημόσια – επίσημη φωνή που «ακούγεται» ως ηγεμονική

[illegible]

Πηγή: Γλώσσα Δ' Δημοτικού,
Πετώντας με τις λέξεις, Α' τεύχος,
Ενότητα 5, σελ. 79

Κείμενο «Στο δρόμο με το Σωτήρη» (Γλώσσα Δ' Δημοτικού, Πετώντας με τις λέξεις, Α' τεύχος, Ενότητα 5, σελ. 79)

Α. Επίπεδο 1: Κείμενο και πλαίσιο επικοινωνίας

- ❑ **Αυθεντικό ενημερωτικό κείμενο** που επιλέχθηκε για τις ανάγκες του μαθήματος το οποίο περιλαμβάνει οδηγίες και συνδυάζει σύντομες προτάσεις και εικονόλεξα
- ❑ **Πεδίο (το θέμα):** αυθεντικό ενημερωτικό κείμενο – φυλλάδιο οδικής κυκλοφορίας του σωματείου «Αντιμετώπιση παιδικού τραύματος»- με θέμα την ενημέρωση των παιδιών για το πώς να κινούνται στο δρόμο είτε ως πεζοί είτε ως οδηγοί ποδηλάτου είτε ως επιβάτες σε αυτοκίνητο
- ❑ **Τόνος (σχέση κειμένου – αναγνώστη):** ισότιμη σχέση αφού ο συγγραφέας περιλαμβάνει τον εαυτό του στην ομάδα των αναγνωστών μέσω του α' προσώπου πληθυντικού
- ❑ **Τρόπος (πώς):** πολυτροπικό κείμενο που περιλαμβάνει γραπτές οδηγίες, σύντομες προτάσεις, σήματα τροχαίας και εικονόλεξα

Κείμενο «Στο δρόμο με το Σωτήρη» (Γλώσσα Δ' Δημοτικού, Πετώντας με τις λέξεις, Α' τεύχος, Ενότητα 5, σελ. 79)

Α. Επίπεδο 1: Κείμενο και πλαίσιο επικοινωνίας

Άλλα επί μέρους στοιχεία:

- ❑ Διατύπωση προκαταρκτικών υποθέσεων
- ❑ Σκοπός ανάγνωσης: ανάγνωση για πρόσκτηση πληροφοριών
- ❑ Αναγνώριση του τύπου του πολυτροπικού κειμένου: φυλλάδιο οδικής κυκλοφορίας
- ❑ Αναγνώριση των λεκτικών πράξεων με βάση του το συγκεκριμένο: πληροφόρηση
- ❑ Πολυτροπικότητα: σήματα, εικόνες

Κείμενο «Στο δρόμο με το Σωτήρη» (Γλώσσα Δ'
Δημοτικού, Πετώντας με τις λέξεις, Α' τεύχος,
Ενότητα 5, σελ. 79)

B. Επίπεδο 2: Το κείμενο ως γλωσσική και νοηματική δομή

- ❑ **Φιλικό ύφος**, χρήση εικόνων που είναι ευχάριστες στα παιδιά, οδηγίες σε α' πληθυντικό πρόσωπο, τροπικότητα των εγκλίσεων
- ❑ **Λεξιλόγιο**: απλό, κατανοητό
- ❑ **Κατάκτηση ειδικού λεξιλογίου**: περιλαμβάνει εξειδικευμένο λεξιλόγιο που αφορά στην οδική ασφάλεια (εμπλουτισμός λεξιλογίου των παιδιών)
- ❑ **Εικονόλεξα**: συμπληρώνουν το νόημα του κειμένου, αποτελούν συμβολισμούς
- ❑ **Διεύρυνση γραμματικής ενημερότητας**: α' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού – οικειότητα, τροπικότητα εγκλίσεων (στάση του πομπού απέναντι στο μήνυμα και στον αποδέκτη)

Κείμενο «Στο δρόμο με το Σωτήρη» (Γλώσσα Δ' Δημοτικού, Πετώντας με τις λέξεις, Α' τεύχος, Ενότητα 5, σελ. 79)

Β. Επίπεδο 2: Το κείμενο ως γλωσσική και νοηματική δομή

- ❑ **Συνοχή** (γλωσσικά μέσα με τα οποία συνδέονται μεταξύ τους οι προτάσεις ενός κειμένου): σύνδεσμος και, επιρρήματα, ρήματα, άρθρα με τη συνοδεία ουσιαστικών
- ❑ **Συνεκτικότητα** (νοηματική συνάφεια): συνοπτικές και ακριβείς πληροφορίες. Υπάρχει μια εισαγωγή που μας προετοιμάζει για το περιεχόμενο του κειμένου, ο τίτλος σχετίζεται με το περιεχόμενο, η εικόνα του Σωτήρη φανερώνει τον πρωταγωνιστή ο οποίος αναλαμβάνει την ξενάγηση, η ξενάγηση ξεκινά, οδηγίες προς πεζούς, οδηγίες προς επιβάτες αυτοκινήτων, οδηγίες προς ποδηλάτες, υπακοή στους τροχονόμους και στα σήματα
- ❑ **Οργάνωση πληροφοριών**: εισαγωγή, τίτλος, εικόνα πρωταγωνιστή, σήματα πάνω και κάτω από το κείμενο, όλες οι πληροφορίες βρίσκονται σε μια «παράγραφο» στην οποία ξεχωρίζει ο πρόλογος, το κύριο μέρος (οδηγίες προς πεζούς, οδηγίες προς επιβάτες αυτοκινήτων, οδηγίες προς ποδηλάτες) και ο επίλογος. Στο τέλος αναγράφεται η πηγή.

Κείμενο «Στο δρόμο με το Σωτήρη» (Γλώσσα Δ'
Δημοτικού, Πετώντας με τις λέξεις, Α' τεύχος,
Ενότητα 5, σελ. 79)

Γ. Επίπεδο 3: Το κείμενο ως κοινωνική πράξη

- ❑ **Προθετικότητα συγγραφέα:** Ενημερώνει τα παιδιά για το πώς να κινούνται στο δρόμο είτε ως πεζοί είτε ως οδηγοί ποδηλάτου είτε ως επιβάτες σε αυτοκίνητο
- ❑ **Ύφος:** οικείο, φιλικό
- ❑ **Ιδεολογικά μηνύματα:** η ασφάλεια στο δρόμο είναι σημαντική για όλους, ειδικά για τα παιδιά
- ❑ **Σχέσεις εξουσίας:** ισότιμη σχέση κειμένου - αναγνώστη

Κείμενο «Στο δρόμο με το Σωτήρη» (Γλώσσα Δ'
Δημοτικού, Πετώντας με τις λέξεις, Α' τεύχος,
Ενότητα 5, σελ. 79)

Δ. Επίπεδο 4: Το κείμενο ως αντικείμενο αξιολόγησης

- ❑ **Αποτελεσματικότητα κειμένου:** αποτελεσματικό για την περίσταση επικοινωνίας
- ❑ **Κοινωνικοπολιτισμική λειτουργία του κειμένου:** ενημερώνει τους ανήλικους χρήστες του δρόμου για να είναι πιο ασφαλείς κατά τις μετακινήσεις τους
- ❑ **Ιδιωτική – επίσημη φωνή** που όμως δεν «ακούγεται» ως ηγεμονική

Κείμενο «Στο δρόμο με το Σωτήρη» (Γλώσσα Δ'
Δημοτικού, Πετώντας με τις λέξεις, Α' τεύχος,
Ενότητα 5, σελ. 79)

□ **Οργάνωση πληροφοριών στον πίνακα**

Είναι σημαντικό κατά τη διεξαγωγή των τεσσάρων επιπέδων προσέγγισης του κειμένου ο/η δάσκαλος/α να **συστηματοποιεί, να οργανώνει, να κατηγοριοποιεί, να ερμηνεύει** κλπ τα όσα διατυπώνουν οι μαθητές/ριες.

Ενδεικτικά, παραθέτουμε πιο κάτω έναν πιθανό τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών του συγκεκριμένου μαθήματος στον πίνακα:

Προβληματισμοί / Ερωτήματα	Είδος Κειμένου	Εικόνες/ Χρώμα	Λεξιλόγιο	Γραμματική	Οργάνωση Πληροφοριών
•Τι περιμένω να μάθω από το κείμενο; •Πώς πρέπει να κινούμαστε στο δρόμο είτε ως πεζοί είτε ως οδηγοί ποδηλάτου είτε ως επιβάτες σε αυτοκίνητο; •Τι σημαίνουν οι λέξεις πχ κώδικας οδικής κυκλοφορίας;	•ενημερωτικό φυλλάδιο οδικής κυκλοφορίας •απευθύνεται σε παιδιά	•<u>Είδη εικόνων:</u> ➢ σήματα τροχαίας ➢ εικόνα πρωταγωνιστή ➢ εικονόλεξα •<u>Ρόλος εικόνων:</u> ➢ σήματα: σύνδεση με το θέμα, κοινή γλώσσα, διακόσμηση ➢ εικόνα πρωταγωνιστή: οικειότητα, φιλική προς τα παιδιά, η εντύπωση ότι υπάρχει ένας ήρωας ➢ εικονόλεξα: οικειότητα, συμπλήρωση νοήματος του κειμένου, συμβολισμοί •<u>Χρώμα:</u> έντονο στο μάτι, παιδικό	•<u>απλό</u> •<u>κατανοητό</u> •περιλαμβάνει <u>εξειδικευμένο λεξιλόγιο</u> που αφορά στην οδική ασφάλεια: ΚΟΚ, φυλλάδιο οδικής κυκλοφορίας, πεζοδρόμιο, φανάρι, φως, αντανakλαστικά, διάβαση, σχολικός τροχονόμος, σήματα τροχαίας, κτλ •<u>Ρήματα:</u> διασχίζουμε, περνάμε, καθόμαστε, ανοίγουμε, οδηγούμε, σταματάμε κτλ •<u>Ομαδοποίηση ρημάτων</u> (επιλογή κριτηρίου)	•<u>ρήματα σε α' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού:</u> ➢ οικειότητα •<u>Ενεστώτας</u> ➢ δείχνει το εξακολουθητικό, το επαναλαμβανόμενο, το διαχρονικό (κάτι που κάνουμε πάντα) •<u>τροπικότητα εγκλίσεων</u> ➢ οριστική: πραγματικό, βέβαιο, δήλωση • <u>αρνητικό μόριο δε(ν)</u> • <u>χρονικός σύνδεσμος όταν</u>	•εισαγωγή •τίτλος •εικόνα πρωταγωνιστή •συνεχές κείμενο •κυματώδης γραφή •πρόλογος •κυρίως μέρος •επίλογος •πηγή •σήματα τροχαίας πάνω και κάτω από το κείμενο

Κείμενο «Στο δρόμο με το Σωτήρη» (Γλώσσα Δ'
Δημοτικού, Πετώντας με τις λέξεις, Α' τεύχος,
Ενότητα 5, σελ. 79)

Δραστηριότητες στο τετράδιο των μαθητών/τριων

- ❑ Το τετράδιο των μαθητών είναι ένα άλλο χρήσιμο εργαλείο το οποίο ο/η δάσκαλος/α μπορεί να αξιοποιήσει με διάφορους τρόπους μιας και ο στόχος είναι να μη δίνουμε έτοιμα φύλλα εργασίας.
- ❑ Στο τετράδιο τα παιδιά μπορούν να καταγράψουν προβληματισμούς και ερωτήματα σχετικά με το θέμα της ενότητας, να κάνουν σχεδιαγράμματα, να πάρουν σημειώσεις, να πραγματοποιήσουν λεξιλογικές και γραμματικές δραστηριότητες, να γράψουν δικά τους κείμενα κλπ.

Στ. Δραστηριότητες στο τετράδιο των μαθητών/τριων

Πιθανές δραστηριότητες που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στο τετράδιο των Ελληνικών:

- ❑ ομαδοποίηση των ρημάτων του κειμένου με βάση τα κριτήρια που θέτει η κάθε ομάδα και αιτιολόγηση των κριτηρίων τους
- ❑ δραστηριότητες με τις εγκλίσεις των ρημάτων (π.χ. μεταφορά από την οριστική στην προστακτική)
- ❑ αλλαγή του ύφους του κειμένου (από φιλικό σε επίσημο)
- ❑ ερμηνεία δύο – τριών εικονόλεξων
- ❑ δημιουργία δικών τους εικονόλεξων τα οποία σηματοδοτούν το βασικό λεξιλόγιο της ενότητας ή λέξεις – κλειδιά για την οδική ασφάλεια
- ❑ καταγραφή δικών τους ορισμών για βασικές λέξεις του κειμένου και σύγκρισή τους με ορισμούς που δίδονται στο λεξικό
- ❑ κατασκευή διαγράμματος στο οποίο να φαίνεται ο τρόπος οργάνωσης των πληροφοριών του κειμένου



Ποδηλάτες

- Το ποδήλατο πρέπει να έχει ανάλογο μέγεθος με τη σωματική σας διάπλαση (ούτε πολύ ψηλό ούτε πολύ χαμηλό).
- Φοράτε πάντοτε το κράνος σας.
- Φοράτε ειδικά φωσφορούχα σήματα ή φωτεινά ρούχα για να είστε ορατοί.
- Κρατάτε το τιμόνι και με τα δύο σας χέρια, εκτός όταν θα δώσετε σήμα.
- Δίδετε τα κατάλληλα σήματα όταν θα σταματήσετε ή θα στρίψετε.
- Διατηρείτε την αριστερή πλευρά του δρόμου.
- Μην κάνετε απότομες κινήσεις.
- Όταν είστε δύο ή περισσότεροι μαζί να κινείστε, ο ένας πίσω από τον άλλο.
- Μη μεταφέρετε επιβάτες ή οποιοδήποτε φορτίο που να παρεμποδίζει το χειρισμό του ποδηλάτου.
- Μην προσπερνάτε από τα αριστερά ή διαμέσου οχημάτων.
- Μην οδηγείτε πάνω σε πεζοδρόμια.
- Προσοχή όταν ποδηλατείτε δίπλα από σταματημένα αυτοκίνητα. Πιθανόν να ξεκινήσουν, να ανοίξει η πόρτα ή να διασταυρώνουν πεζοί.



Ηλεκτρονική πηγή:

<http://www.police.gov.cy/police/police.nsf/>

Κείμενο: «Ποδηλάτες» («Ευάλωτοι χρήστες του δρόμου», τρίπτυχο ενημερωτικό φυλλάδιο Υπουργείου Συγκοινωνιών και έργων)

A. Επίπεδο 1: Κείμενο και πλαίσιο επικοινωνίας

- ❑ **Αυθεντικό κείμενο της Αστυνομίας της Κύπρου** που επιλέγηκε για τις ανάγκες του μαθήματος το οποίο περιέχει σύντομα κείμενα, φωτογραφίες και σύμβολα.
- ❑ **Πεδίο (το θέμα):** αυθεντικό ενημερωτικό κείμενο –«Ευάλωτοι χρήστες του δρόμου», τρίπτυχο ενημερωτικό φυλλάδιο του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων- με θέμα την ενημέρωση των παιδιών για το πώς να κινούνται στο δρόμο ως οδηγοί ποδηλάτου
- ❑ **Τόνος (σχέση κειμένου – αναγνώστη):** σχέση εξουσίας από την πλευρά του κειμένου αφού το κείμενο εκπροσωπεί την αστυνομία, η οποία από το νόμο έχει εξουσία, ελέγχει και συμβουλεύει τους πολίτες για το πώς πρέπει να συμπεριφέρονται στο δρόμο
- ❑ **Τρόπος (πώς):** πολυτροπικό κείμενο που περιλαμβάνει γραπτές οδηγίες με τη μορφή λίστας, σήμα, φωτογραφία

Κείμενο: «Ποδηλάτες» («Ευάλωτοι χρήστες του δρόμου», τρίπτυχο ενημερωτικό φυλλάδιο Υπουργείου Συγκοινωνιών και έργων)

A. Επίπεδο 1: Κείμενο και πλαίσιο επικοινωνίας:

Άλλα επί μέρους στοιχεία:

- ❑ **Διατύπωση προκαταρκτικών υποθέσεων**
- ❑ **Σκοπός ανάγνωσης:** ανάγνωση για πρόσκτηση πληροφοριών
- ❑ **Αναγνώριση του τύπου του πολυτροπικού κειμένου:** φυλλάδιο οδικής κυκλοφορίας
- ❑ **Αναγνώριση των λεκτικών πράξεων με βάση του συγκείμενο:** πληροφόρηση
- ❑ **Πολυτροπικότητα:** χρώμα, σήμα, φωτογραφία

Κείμενο: «Ποδηλάτες» («Ευάλωτοι χρήστες του δρόμου», τρίπτυχο ενημερωτικό φυλλάδιο Υπουργείου Συγκοινωνιών και έργων)

B. Επίπεδο 2: Το κείμενο ως γλωσσική και νοηματική δομή

- ❑ **Επίσημο ύφος**, οδηγίες σε β' πληθυντικό πρόσωπο, τροπικότητα των εγκλίσεων
- ❑ **Λεξιλόγιο**: απλό, κατανοητό,
- ❑ **Κατάκτηση ειδικού λεξιλογίου**: περιλαμβάνει εξειδικευμένο λεξιλόγιο που αφορά στην οδική ασφάλεια (εμπλουτισμός λεξιλογίου των παιδιών)
- ❑ **Σήμα ποδηλάτη**: σηματοδοτεί το νόημα του κειμένου, αποτελεί συμβολισμό (δημιουργία κοινής γλώσσας)
- ❑ **Φωτογραφία με ποδηλάτες**: υπόδειγμα του πώς πρέπει εξοπλίζεται και να οδηγεί κάποιος το ποδήλατό του
- ❑ **Χρώμα**: μπλε (χρώμα αστυνομίας)
- ❑ **Διεύρυνση γραμματικής ενημερότητας**: β' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού – αποστασιοποίηση από τον αναγνώστη-, τροπικότητα εγκλίσεων

Κείμενο «Στο δρόμο με το Σωτήρη» (Γλώσσα Δ' Δημοτικού, Πετώντας με τις λέξεις, Α' τεύχος, Ενότητα 5, σελ. 79)

Β. Επίπεδο 2: Το κείμενο ως γλωσσική και νοηματική δομή

- ❑ **Συνοχή** (γλωσσικά μέσα με τα οποία συνδέονται μεταξύ τους οι προτάσεις ενός κειμένου): ρήματα, μόριο *μη(ν)*, επίρρημα *όταν*, ουσιαστικό *προσοχή*, άρθρο με τη συνοδεία ουσιαστικού *το ποδήλατο*
- ❑ **Συνεκτικότητα** (νοηματική συνάφεια): σήμα, τίτλος, λίστα με οδηγίες, φωτογραφία
- ❑ **Οργάνωση πληροφοριών**: το σήμα και ο τίτλος λειτουργούν ως εισαγωγή στο θέμα, η λίστα με τις οδηγίες αποτελεί το κυρίως θέμα και η φωτογραφία λειτουργεί ως επίλογος αφού δίνει τα κύρια σημεία που πρέπει να προσέχουν οι ποδηλάτες.

Κείμενο: «Ποδηλάτες» («Ευάλωτοι χρήστες του δρόμου», τρίπτυχο ενημερωτικό φυλλάδιο Υπουργείου Συγκοινωνιών και έργων)

Γ. Επίπεδο 3: Το κείμενο ως κοινωνική πράξη

- ❑ **Οδηγίες** προς τους ποδηλάτες για το πώς να συμπεριφέρονται στο δρόμο
- ❑ **Ύφος:** επίσημο
- ❑ **Ιδεολογικά μηνύματα:** η ασφάλεια στο δρόμο είναι σημαντική για όλους
- ❑ **Σχέσεις εξουσίας:** άνιση σχέση, το κείμενο έχει μεγαλύτερη εξουσία από τον αναγνώστη

Κείμενο: «Ποδηλάτες» («Ευάλωτοι χρήστες του δρόμου», τρίπτυχο ενημερωτικό φυλλάδιο Υπουργείου Συγκοινωνιών και έργων)

Δ. Επίπεδο 4: Το κείμενο ως αντικείμενο αξιολόγησης

- ❑ **Αποτελεσματικότητα κειμένου:** αποτελεσματικό για την περίσταση επικοινωνίας
- ❑ **Κοινωνικοπολιτισμική λειτουργία του κειμένου:** ενημερώνει τους ποδηλάτες για να είναι πιο ασφαλείς κατά τις μετακινήσεις τους
- ❑ **Δημόσια – επίσημη φωνή** που «ακούγεται» ως ηγεμονική

Ενδεικτικός τρόπος οργάνωσης των πληροφοριών στον πίνακα

Προβληματισμοί / Ερωτήματα	Είδος Κειμένου	Εικόνες/ Χρώμα	Λεξιλόγιο	Γραμματική	Οργάνωση Πληροφοριών
•Τι περιμένω να μάθω από το κείμενο; •Πώς πρέπει να κινούμαστε στο δρόμο ως ποδηλάτες; •Τι σημαίνουν οι λέξεις πχ σωματική διάπλαση;	•ενημερωτικό φυλλάδιο οδικής κυκλοφορίας •απευθύνεται στο ευρύ κοινό που χρησιμοποιεί ποδήλατο	•<u>Είδη εικόνων:</u> ➢ σήμα ποδηλάτη ➢ φωτογραφία με ποδηλάτες •<u>Ρόλος εικόνων:</u> ➢ σήμα: σύνδεση με το θέμα, κοινή γλώσσα ➢ φωτογραφία: καλλιέργεια στάσεων σε σχέση με τον εξοπλισμό ποδηλάτη και ποδηλάτη, το ντύσιμο του ποδηλάτη και τον τρόπο οδήγησης • <u>Χρώμα:</u> ➢ Μπλε- το χρώμα της αστυνομίας	•<u>απλό</u> •<u>κατανοητό</u> •περιλαμβάνει <u>εξειδικευμένο λεξιλόγιο:</u> ποδήλατο, κράνος, φωσφορούχα σήματα, φωτεινά ρούχα, σήματα, οχήματα κτλ •<u>Ρήματα:</u> Φοράτε, κρατάτε, δίδετε κτλ •<u>Ομαδοποίηση ρημάτων</u> (επιλογή κριτηρίου)	• <u>ρήματα στο β' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού:</u> ➢ οικειότητα •<u>Ενεστώτας:</u> ➢ δείχνει το εξακολουθητικό, το επαναλαμβανόμενο •<u>τροπικότητα εγκλίσεων</u> ➢ προστακτική: συμβουλή, απαγόρευση, επίσημο ύφος, αποστασιοποίηση, ηγεμονική φωνή ➢ υποτακτική: επεξήγηση • <u>αρνητικό μόριο μη(ν)</u> •<u>χρονικός σύνδεσμος όταν</u>	•πρόλογος: σήμα ποδηλάτη •τίτλος •κύριο μέρος: λίστα (συνοπτικές και ακριβής πληροφορίες με τη μορφή καταλόγου) •επίλογος

Κείμενο: «Ποδηλάτες» («Ευάλωτοι χρήστες του δρόμου», τρίπτυχο ενημερωτικό φυλλάδιο Υπουργείου Συγκοινωνιών και έργων)

Πιθανές δραστηριότητες που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στο τετράδιο των Ελληνικών:

- ❑ ομαδοποίηση των ρημάτων του κειμένου με βάση τα κριτήρια που θέτει η κάθε ομάδα και αιτιολόγηση των κριτηρίων τους
- ❑ δραστηριότητες με τις εγκλίσεις των ρημάτων (π.χ. μεταφορά από την προστακτική στην υποτακτική)
- ❑ αλλαγή του ύφους του κειμένου (από επίσημο σε φιλικό ή από κείμενο που απευθύνεται στο ευρύ κοινό σε κείμενο που να απευθύνεται σε παιδιά)
- ❑ καταγραφή δικών τους ορισμών για βασικές λέξεις του κειμένου και η σύγκρισή τους με ορισμούς που δίδονται στο λεξικό
- ❑ κατασκευή διαγράμματος στο οποίο να φαίνεται ο τρόπος οργάνωσης των πληροφοριών του κειμένου
- ❑ μετατροπή της λίστας σε συνεχές κείμενο
- ❑ αναπαράσταση του περιεχομένου των οδηγιών με εικόνες τις οποίες θα χρησιμοποιήσουν για να φτιάξουν ένα ενημερωτικό έντυπο ή μια αφίσα κλπ

Σύγκριση κειμένων

Τελικά συμπεράσματα από τη σύγκριση:

- Αν και τα δύο κείμενα αναφέρονται στο θέμα της ασφάλειας στο δρόμο, το ότι ξεκινούν από διαφορετικές κειμενικές κοινότητες, επηρεάζει τις υφολογικές, μορφολογικές, συντακτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές επιλογές του συγγραφέα. Για αυτό το λόγο έχουμε διαφορετικά κειμενικά είδη, διαφορετική οργάνωση του κειμένου, διαφορετικές εικόνες και χρώματα, διαφορετική γραμματική, διαφορετική παρουσίαση κλπ.

Χρηστικά κείμενα για περισσότερο προβληματισμό...

Ανήλικοι καμικάζι στους δρόμους

Η Σημερινή, 29/12/2011 | ΤΟΥ ΚΛΕΟΓΙΑ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Ο γονιός οφείλει να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για ασφαλή φύλαξη του οχήματός του.

Ηθική και ποινική η ευθύνη των γονιών «Τέτοιες ανεύθυνες συμπεριφορές είναι απαράδεκτες και πολύ επικίνδυνες για τους νομοταγείς πολίτες, που χρησιμοποιούν το οδικό δίκτυο», τονίζει ο Διευθυντής της Τροχαίας Δημήτρης Δημητρίου.

«Δεν χωράει καμία δικαιολογία, ούτε επίκληση της άγνοιας, διότι ο γονιός οφείλει να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για ασφαλή φύλαξη του οχήματός του», σχολίασε σε αυστηρό ύφος στη «Σ» ο Διευθυντής της Τροχαίας του Αρχηγείου Αστυνομίας Δημήτρης Δημητρίου, το άκρως επικίνδυνο, όπως το χαρακτήρισε, φαινόμενο ανήλικοι να οδηγούν χωρίς άδεια και ασφάλεια. Αφορμή το τροχαίο δυστύχημα που προκάλεσε 15χρονος, προχθές στη Λάρνακα. Και τόνισε: «Η ηθική και ποινική ευθύνη των γονιών είναι ξεκάθαρη, εάν το ανήλικο παιδί τους συλληφθεί να οδηγεί, χωρίς να είναι κάτοχος άδειας οδήγησης ή και να καλύπτεται από ασφάλεια».



Πρόσθεσε ότι, πέραν του ότι ο κατηγορούμενος θα οδηγηθεί ενώπιον της Δικαιοσύνης, θα προσαχθεί επίσης ο γονιός, εάν είναι ο ιδιοκτήτης του οχήματος, επειδή δεν έλαβε τα αναγκαία μέτρα φύλαξης του. Ο κ. Δημητρίου εξήγησε ότι είναι άκρως επικίνδυνο να οδηγούν οι ανήλικοι, διότι δεν γνωρίζουν τον κώδικα οδικής κυκλοφορίας, δεν είναι κάτοχοι άδειας οδηγού, με αποτέλεσμα σε κάποιο ενδεχόμενο κίνδυνο είναι δύσκολο ν' αντιδράσουν. «Τέτοιες ανεύθυνες συμπεριφορές είναι απαράδεκτες και πολύ επικίνδυνες για τους νομοταγείς πολίτες, που χρησιμοποιούν το οδικό δίκτυο», επισήμανε.

28 Δεκεμβρίου, 2011



ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΑΡ. 2

Τροχαίο δυστύχημα με ενεχόμενους ανήλικους

***Γύρω στις 11.50 χθες βράδυ, σημειώθηκε τροχαίο δυστύχημα στη λεωφόρο Αιγύπτου στη Λάρνακα, με αυτοκίνητο που οδηγούσε 15χρονος, έχοντας ως συνεπιβάτες 14χρονη και 12χρονο.

Συγκεκριμένα, το δυστύχημα συνέβη, όταν το αυτοκίνητο του 15χρονου, κάτω από συνθήκες που διερευνώνται, παρεξέκλινε της πορείας του και προσέκρουσε σε σταθμευμένο όχημα. Από το δυστύχημα, τραυματίστηκαν η 14χρονη και ο 12χρονος και μεταφέρθηκαν στο Γενικό Νοσοκομείο Λάρνακας από τους γονείς τους, όπου αφού έτυχαν των πρώτων βοηθειών απολύθηκαν. Η Τροχαία Λάρνακας διερευνά τα αίτια του δυστυχήματος.

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ

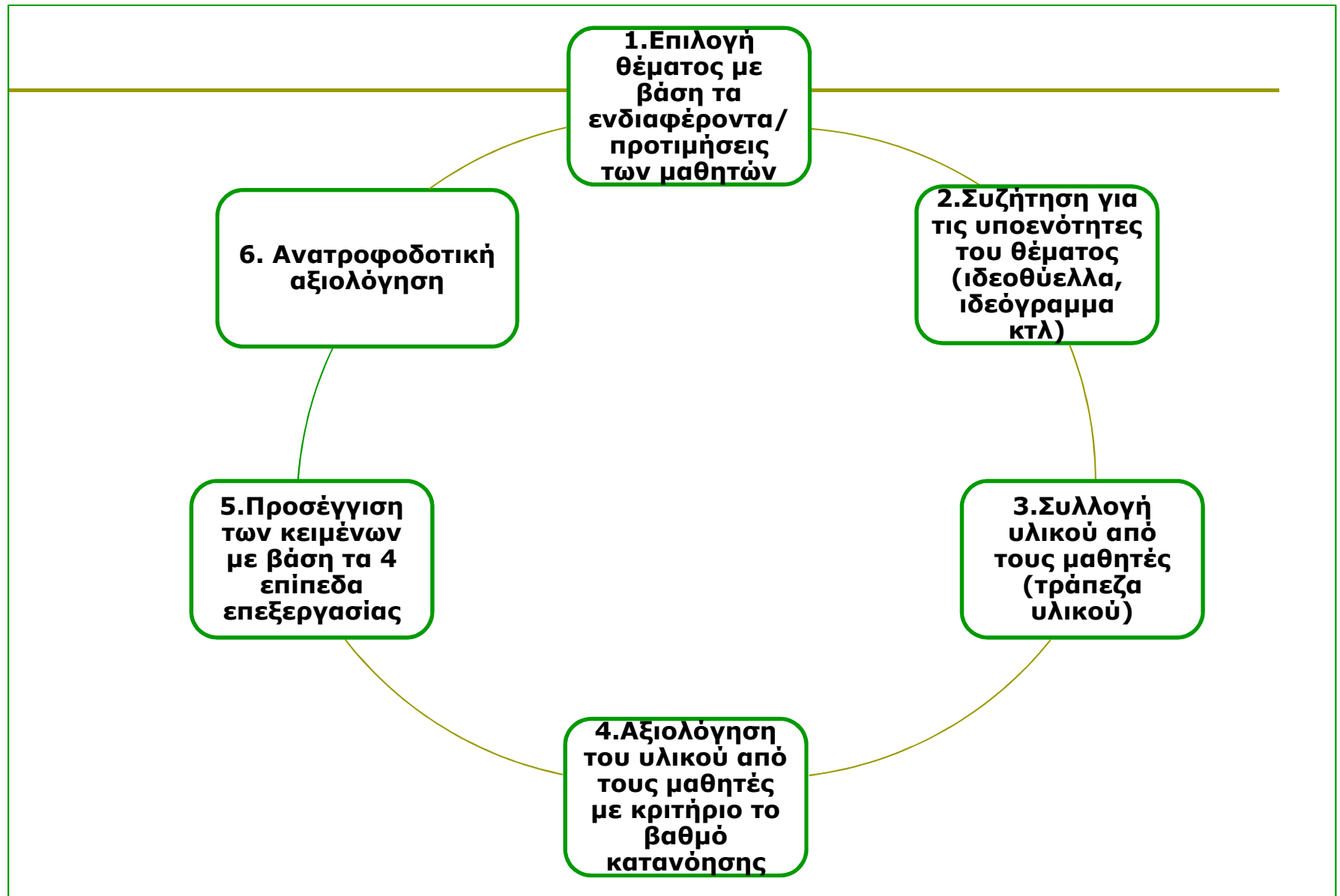
Εναλλακτικά κείμενα, περαιτέρω αντιπαραβολή:

- Τα κείμενα «Ανήλικοι στους δρόμους» και «Τροχαίο δυστύχημα με ενεχόμενους ανήλικους» μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επέκταση, εμβαθύνοντας στον προβληματισμό και εισαγάγοντας μια νέα κοινωνική διάσταση του θέματος.
- Ενώ, επίσημα, δεν θα βρίσκαμε εύκολα κείμενο που να αντιτίθεται στους κανόνες οδικής ασφάλειας, η πραγματικότητα που παρουσιάζουν τα εν λόγω αυθεντικά κείμενα/άρθρα παραπέμπουν σε πρακτικές που αγνοούν βασικούς κανόνες ασφάλειας (σε αντίθεση με τις προτροπές που μελετήσαμε προηγουμένως). Επομένως, μέσω αντιπαραβολής των κειμένων αυτών με τα προηγούμενα, μπορούμε να διερευνήσουμε με τους μαθητές κοινωνικές τάσεις, συμπεριφορές, αξίες και νοοτροπίες που αναπτύσσονται στην κοινωνία μας που να “εξηγούν” τα εν λόγω φαινόμενα, καθώς και τα πιθανά αίτιά τους (αίσθηση “δύναμης”, προσπάθεια εντυπωσιασμού, τάση μόδας, ευθύνη/ανευθυνότητα γονέων κτλ.)



Σχεδιασμός θεματικής ενότητας – Νέοι τρόποι επιλογής κειμένων

Συνοπτικός πίνακας σχεδιασμού θεματικής ενότητας





Βιβλιογραφία

- ❑ Baynham, M.(2002),Πρακτικές Γραμματισμού,(μτφρ. Μ. Αραποπούλου),Αθήνα: Μεταίχμιο.
- ❑ Κωστούλη, Τ.(2011). *Κριτικός Γραμματισμός ως Πλαίσιο Οργάνωσης μιας Θεματικής Ενότητας*. Επιμόρφωση Συμβούλων Ελληνικών. Π.Ι. Λευκωσία.
- ❑ Τσιπλάκου, Σ.(2011).*Κριτικός γραμματισμός: Λειτουργική αξιοποίηση της δομής της γλώσσας*. Επιμόρφωση Συμβούλων Ελληνικών. Π.Ι. Λευκωσία.
- ❑ Χατζησαββίδης. Σ., Κωστούλη Τ., Τσιπλάκου Σ.(2011). *Η Πρόταση για τη Διδακτική της Γλώσσας: Κριτικός Γραμματισμός και Νέες Κειμενικές Πρακτικές στο Σχολείο*. Επιμόρφωση Συμβούλων Ελληνικών. Π.Ι. Λευκωσία.
- ❑ Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού,(2011).*Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για τη Γλώσσα*. Διαθέσιμο από http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/Glossa/analytiko_programma.html



Σας ευχαριστούμε!